

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

A. Grillmeier—H. Bacht. Das Konzil von Chalkedon. Geschichte und Gegenwart. III Band. Chalkedon heute. Echter Verlag. Würzburg 1955.

Ἐν προηγουμένοις τεύχεσι τῆς «Θεολογίας» ἐβιβλιογραφήσαμεν τοὺς δύο ὀγκώδεις τόμους τοῦ εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐπὶ τῇ 1500ῃ ἐπετείῳ αὐτῆς ἀναφερομένου καὶ πρωτοβουλία τῆς ἐν Φραγκοῦρτη Ῥωμαιοκαθολικῆς Σχολῆς τῶν Ἰησουϊτῶν ἐκδιδομένου πελωρίου (ἐκ 2500 καὶ πλέον σελίδων) τριτόμου ἔργου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον τῶν εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην ἀφιερωμένων μέχρι τοῦδε μηνείων. Τὸ μὲν περιεχόμενον τοῦ Α' τόμου ἐστρέφεται περὶ τὴν πίστιν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἥτις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν κυριωτάτων συνεκτικῶν δεσμῶν τοῦ διηρημένου χριστιανικοῦ κόσμου, τὸ δὲ τοῦ Β' ἡσχολεῖτο περὶ τὴν ἱστορικὴν σπουδαιότητα τῆς Συνόδου ταύτης. Ὁ μετὰ χειρὸς Γ' τόμος (ἐκ σελ. 981) ἀναφέρεται εἰς τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ ἐν λόγῳ Σύνοδος διὰ τὸ παρόν. Εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ συνεργάζονται 17 διαπρεπεῖς γερμανοί, αὐστριακοί, γάλλοι, ὀλλανδοὶ καὶ ἄγγλοι ρωμαιοκαθολικοὶ θεολόγοι. Ἀποτελεῖται δὲ οὗτος ἐκ δύο μεγάλων τμημάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον στρέφεται περὶ τὴν θέσιν τῆς πίστεως τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἐν τῇ ρωμαιοκαθολικῇ θεολογίᾳ τοῦ ιθ' καὶ κ' αἰῶνος (σελ. 1-454), τὸ δὲ δεύτερον πραγματεύεται περὶ τῆς θέσεως τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν διαφορῶν ὁμολογιῶν συζητήσεσι (σ. 455-824).

Λεπτομερέστερον εἰπεῖν ἐν τῷ α' τμήματι τοῦ τόμου τούτου ἐξετάζονται τὰ ἑξῆς ζητήματα· α) κατὰ πόσον ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος ὑπῆρξε τὸ τέλος ἢ ἡ ἀρχὴ νέας ἱστορικοδογματικῆς ἐξελίξεως· β) περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ὁμοουσίου εἰς τὴν κατανόησιν τῶν θεολογικῶν προβλημάτων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου· γ) περὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ Ἰησοῦ· δ) περὶ τῆς σχέσεως τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος πρὸς τὴν ἐκκλησιολογίαν· ε) περὶ τῆς σχέσεως χριστολογίας καὶ ἐσχατολογίας· ς) περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας· ζ) περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς χριστολογίας τῆς Δ' Συνόδου ἐπὶ τὴν θεολογίαν τοῦ J. Möhler· η) περὶ τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων κατὰ τὸν ε' αἰῶνα ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ J. Newman. Ἐν δὲ τῷ β' τμήματι ἐξετάζεται α) ἡ χριστολογία τοῦ Λουθηρου· β) ἡ χριστολογία τοῦ Καλβίνου· γ) ἡ σχέση τῆς Δ' Συνόδου πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς προτεσταντικῆς θεολογίας· δ) ἡ χριστολογία τοῦ K. Barth καὶ τοῦ Emil. Brunner· ε) ἡ ἀπόστασις τῶν χριστολογικῶν μαρτυριῶν τῆς K. Διαθήκης ἀπὸ τῆς χαλκηδονίου ὁμολογίας κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ R. Bultmann· ς) σκέψεις περὶ τῆς ἀγγλικανικῆς χριστολογίας· ζ) περὶ τῆς θέσεως τῆς Δ' Συνόδου ἐν τῇ ρωσικῇ θεολογίᾳ.

η) περὶ τοῦ 28 κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἐν ταῖς μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Μόσχας συζητήσεσι καὶ θ) περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν Αναταγας. Ἐπακολουθεῖ πλουσιωτάτη διεθνῆς βιβλιογραφία περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἑλληνικῆς (σ. 825-865), πίναξ τῶν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ συντιμήσεων (876-79) καὶ ἐπίμετρα καὶ διορθώσεις (880-884), πίνακες τῶν χωρίων τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν θεολογικῶν ὄρων, ὡς καὶ πίνακες προσώπων καὶ πραγμάτων.

Καὶ μόνον ἡ ἀναγραφή τῶν τίτλων τῶν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἐξεταζομένων θεμάτων εἶναι ἀρκετή, ἵνα σχηματίσῃ τις ἔννοιαν τῆς μεγάλης σπουδαιότητος αὐτοῦ διὰ τὴν σύγχρονον ἡμῶν θεολογίαν. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει τὸν ὀρθόδοξον θεολόγον τὸ ὑπὸ τοῦ Β. Schultze συντεταγμένον σπουδαῖον κεφάλαιον περὶ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος ἐν τῇ Ρωσικῇ Θεολογίᾳ, τῇ τε παλαιότερᾳ καὶ τῇ συγχρόνῳ (σελ. 718-763), ἐν τῷ ὁποίῳ κεφαλαίῳ εὐρίσκομεν καὶ τὴν ρωσικὴν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῷ προσφάτῳ ἰωβηλαίῳ τῆς ἐν λόγῳ Συνόδου (1951). Ἐν γένει ἐν τῷ τριτόμῳ τούτῳ ἔργῳ περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἔχομεν οὐχὶ ἀπλῶς μίαν «Χαλκηδόνιον Ἐγκυκλοπαιδείαν», ὡς ἐχαρκτηρίσθη τοῦτο, ἀλλὰ μίαν ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς ἐξελιξέως τῆς τε χριστολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιολογίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ε' αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἐγκυκλοπαιδείαν χρησιμωτάτην οὐ μόνον εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ τὸν δογματικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα θεολόγον ἀξιούντα νὰ θεωρῆται σοβαρὸς ἐπιστήμων. Τούτων πάντων ἔνεκεν ὀφείλονται πλείσταί τε χάριτες εἰς τε τὴν πρωτοστατήσασαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ μνημειώδους τούτου ἔργου ρωμαιοκαθολικὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Φραγκφούρτης καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτας αὐτοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν φιλότιμον ἐκδότην.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Sources Chrétiennes, τεῦχος 40. *Theodoret de Cyr, Correspondance I.* (σελ. 137) τεῦχος 41. *Eusèbe de Césarée, Histoire Ecclesiastique II* (σελ. 238). τεῦχος 42. *Jean Cassien, Conférences* (282). Paris, Edition du Cerf (1955).

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀνωτέρω δηλουμένων τευχῶν τῆς ὑπὸ τῶν ἐπιφανῶν Γάλλων ὁμαιοκαθολικῶν καθηγητῶν κ. κ. de Lubac, Daniέλου καὶ Mondésert ἐκδιδομένη λίαν ἐνδιαφερούσης καὶ γνωστῆς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Θεολογίας» σειρᾶς ὑπὸ τὸν τίτλον *Sources Chrétiennes*, περιέχει 48 ἐπιστολάς τοῦ κλεινοῦ τῆς πόλεως Κύρου ἱεράρχου *Θεοδωρήτου* (†457;) περιλαμβανομένης οὐχὶ ἐν τῇ Πατρολογία τοῦ Migne, ἀλλ' ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἱ. Σακελλίωνος ἀνευρεθέντι ἐν Πάτμῳ ἐν ἔτει 1885 καὶ ἐκδοθέντι κώδικι (*Codex Patmensis* 706, ια' καὶ ιβ' αἰῶνος). Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐκδίδονται ἐν τῷ παρόντι τεύχει πολὺ ἐπιμελῶς ὑπὸ τοῦ κ. Yvan Azéma ἐν τῷ ἑλλη-

νικῶ πρωτοτύπῳ καὶ μετὰ εἰσαγωγῆς ἐμπεριστατωμένης καὶ γαλλικῆς μεταφράσεως, ὡς καὶ κριτικῶν καὶ διαφωτιστικῶν παρατηρήσεων καὶ εὐρητηρίων. Τὸ δεύτερον τεῦχος περιέχει τὴν συνέχειαν τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου (βιβλία V - VII) ἐκδιδομένην ἑλληνιστὶ καὶ μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων βιβλιογραφίας καὶ εὐρητηρίου ἐπιμελεία τοῦ κ. Gust. Bardy. Τέλος τὸ τρίτον τεῦχος περιέχει τὸ πρῶτον μέρος τοῦ γνωστοῦ ἀσκητικοῦ ἔργου «*Διαλέξεις πατέρων*» (*Collationes patrum*) τοῦ μαθητοῦ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Κασσιανοῦ, τοῦ ὁποίου ἔργου ὑπάρχει καὶ ἑλληνικὴ μετάφρασις περιλαμβανομένη ἐν τῇ Ἑλλην. Πατρολ. τοῦ Migne, ὑπὸ δὲ τοῦ ἀειμνήστου Κ. Δυοβουνιώτου ἐξεδόθη καὶ ἀνέκδοτος ἐπιτομὴ ἑλληνικῆς μεταφράσεως. Τῆς μετὰ χειρὸς ἐκδόσεως, ἣτις περιέχει πρὸς τῷ λατινικῷ κειμένῳ καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν ἐπεμελήθη ὁ Dom E. Pichery. Ὁ διεξερχόμενος καὶ τὰ τεύχη ταῦτα τῆς λαμπρᾶς σειρᾶς τῶν Sources Chrétiennes, περὶ ὧν ἐπανελημμένως ἔχει γίνεαι ὑπ' ἡμῶν λόγος ἐν τῇ «*Θεολογία*», εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῆ ἱκανοποίησιν μὲν διὰ τὴν ὥραιαν ταύτην προσπάθειαν τῆς γαλλικῆς ἐπιστήμης, ζῶηρόν δὲ πόθον, ὅπως παρόμοιον ἔργον ἀναληφθῆ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐπιβλέποντες ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐπιληφθῆ τῆς πραγματοποιήσεως παλαιότερου σχεδίου τοῦ νῦν γενικοῦ γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας κ. Α. Σ. Μπαλάνου.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

1054 - 1954. *L'Église et les églises. Neuf siècles de douloureuse séparation entre l'Orient et l'Occident. Études et travaux offerts à Dom Lambert Beauduin. Éditions Chevetogne I. Σελ. 488 (1954). II. Σελ. 525 (1955).*

Τὸ παρὸν δίτομον ἔργον, ὅπερ ἐπὶ τῇ ἐννεακοσιαετηρίδι ἀπὸ τοῦ σχίσματος μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐκδίδεται ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ *Irénikon* ὑπὸ τοῦ ἐν Chevetogne τοῦ Βελγίου (ἄλλοτε ἐν Amay) φιλενωτικοῦ Μοναστηρίου τῶν Βενεδικτίνων, ἀφιεροῦται εἰς τὸν ἰδρυτὴν αὐτοῦ Dom Lambert Beauduin ἐπὶ τῇ ἀγδοηκοστῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων του. Τὸ ὅλον ἔργον ἀποτελεῖται ἐκ δύο τόμων, ἐν τοῖς ὁποίοις συνεργάζονται 44 γνωστοὶ ἐπιστήμονες ἐκ διαφόρων χωρῶν τοῦ κόσμου, κυρίως ὁμαιοκαθολικοὶ καὶ δὴ καὶ 9 ὀρθόδοξοι καὶ τινες διαμαρτυρούμενοι ἐκ τῶν μετεχόντων τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως. Ὁ μὲν I τόμος συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ *Irénikon* κ. Ol. Rousseau καὶ 4 μερῶν, ὧν τὸ α' καταλαμβάνει μακρὰν καὶ λίαν ἐμπεριστατωμένην πραγματείαν τοῦ κ. V. Congar ὑπὸ τὸν τίτλον *Neuf cents ans après* (σ. 1 - 95), τὸ β' ἐπιγραφόμενον *L'unité et le Schisme sous l'angle de la théologie biblique et patristique* περιλαμβάνει πραγματείας τῶν κ. κ. L. Cerfaux (ἡ ἐνότης τοῦ ἀποστολικοῦ σώματος ἐν τῇ Κ. Διαθ.), J. Du-

ront (τὸ σχίσμα κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον), Th. Strotmann (ἡ σύγκρουσις ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ὡς τελικὴ αἰτία τῶν σχισμάτων κατὰ τοὺς Πατέρας), J. Daniéliou (Μία ἐκκλησία κατὰ τοὺς Πατέρας) καὶ M. Pontet (τὸ σχίσμα κατὰ τὸν Αὐγουστίνον). Τὸ γ' μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον Histoire et relations des anciennes métropoles ecclésiastiques περιέχει μελέτας τῶν κ.κ. Bardy (*Αλεξάνδρεια, Ρώμη, Κωνσταντινούπολις), Marot (ῥωμαϊκαὶ σύνοδοι) Moeller (σκέψεις περὶ τῶν σχισμάτων τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων συνόδων) καὶ Amand (Δάμασος, Ἀθανάσιος, Πέτρος, Μελέτιος, Βασίλειος). Τὸ δ' ἐπιγράφεται Byzance et l'Orient jusqu'à la fin du moyen âge καὶ περιέχει μελέτας σχετικὰς τῶν κ. κ. Herman (*Ἐκπτώσις καὶ παραίτησις τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 381 - 1453), Capelle (Λέων δ' ΙΙΙ καὶ τὸ Filioque), Dvornik (οἱ Βενεδικτῖνοι καὶ ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς Ρωσίας), Michel (σχίσμα καὶ βασιλικὴ αὐλὴ ἐν ἔτει 1054, Ψελλός), Halecki (Ρώμη, Κωνσταντινούπολις καὶ Μόσχα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώσεως τῆς Βρεστῆς) καὶ Kovalevsky (ἡ Ρωσικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ σχίσμα τοῦ 1054).

Ὁ δὲ ΙΙ τόμος περιλαμβάνει ἐπίσης 4 μέρη, ὧν τὸ α' ἐπιγράφεται Monachisme et spiritualité dans l'Orient byzantin καὶ περιέχει σχετικὰς μελέτας τῶν κ. κ. P. Dumont (κοινοβιακὸς ἢ ἡσυχαστικὸς βίος ἐν τισὶ βυζαντινοῖς τυπικοῖς), Ἀρχιμανδρ. Κυπριανοῦ Kern (*Ομόθεος καὶ συνώνυμα ἐν τῇ Βυζαντινῇ γραμματείᾳ), Ivanka (Παλαμισμὸς καὶ παράδοσις τῶν πατέρων) καὶ τοῦ ὀρθοδόξου Ρώσσου Meyendorff (εἷς καὶ εἰς ἐνωτικὸς θεολόγος τοῦ ἰδ' αἰῶνος, Βαρλαάμ ὁ Καλαβρός). Τὸ β' μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον Théologie et Liturgie περιέχει μελέτας τῶν κ. κ. Lanne (τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰσραὴλ ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχισμάτων), Dalmais (ὁ χρόνος τῆς ἐκκλησίας), Ἀλιβιζάτου (πῶς οἱ Ἀνατολικοὶ ἀντιμετώπιζον τὴν θέσιν τοῦ Πάπα πρὸ τοῦ σχίσματος), Schmemmann (βυζαντινὴ ἐκκλησιολογία ἀπὸ τοῦ 1054 μέχρι τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου), Warnach (Βυζάντιον καὶ Ρώμη), Florovnsky (ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του), Ἐνδοκιμοφ (περὶ φύσεως καὶ χάριτος ἐν τῇ ἀνατολικῇ θεολογίᾳ), Μπρατσιώτου (περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δόγματος ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ θεολογίᾳ) καὶ Τρεμπέλα (ἡ ἀκρόασις τῆς ἀναφορᾶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ). Τὸ γ' μέρος ἐπιγραφόμενον Le schisme d'Occident et la Réforme περιέχει μελέτας τῶν κ. κ. Leclercq (ἐβόψεις περὶ τοῦ μεγάλου σχίσματος τῆς Δύσεως), De Vooght (περὶ τῆς σημασίας τῆς 30 θέσεως τοῦ Ἱ. Οὔσσου, τῆς καταδικασθείσης ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδου) Emery (περὶ τῆς σχέσεως τῆς Διαμαρτυρούσεως πρὸς τὰς οἰκουμηνικὰς συνόδους), Courvoisier (περὶ τοῦ σχίσματος ἐν τῇ παραδόσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ τῶν μετερροθμισμένων ἐκκλησιῶν), Allmen (περὶ ἐνὸς μυστηριακοῦ προφητισμοῦ). Τὸ δὲ τελευταῖον ἢ μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον Problèmes unioñistes modernes et Oecuménisme περιλαμβάνει μελέτας τῶν κ. κ. Villain (περὶ τοῦ ἐνωτικοῦ Ἀμβροσ. Phillips de Lisle), ἐνὸς μοναχοῦ τῆς Ἀνατο-

λικῆς Ἐκκλησίας (περὶ τῆς θρησκευτ. στάσεως τοῦ Βλ. Σολόβιεβ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του), Ἰωαννίδου (Ἡ ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας), Lialine (ἡ εἰδικὴ θέσις τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ οἰκουμενικῷ προβλήματι), Prestige (ἀγγλικανικὴ ἔποψις τῶν οἰκουμενικῶν σχέσεων), Winslow (ἡ περὶ τοῦ προβλήματος τοῦ οἰκουμενισμοῦ γνώμη τοῦ Zander), Aubert (ἔγγραφον τοῦ τέλους τοῦ ἰθ' αἰῶνος), Hamer (περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θεολογίᾳ Bultmann καὶ Barth), Zander (περὶ ἱεραῶ ἀποδημίας) καὶ Christ Dumont (ἡ κατακλείς τοῦ ἔργου). Ἐπισυνάπτονται πίνακες τῶν περιεχομένων καὶ προσώπων. Τὸ ὅλον περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπόμενον νὰ διαφωσκῶμεν, περιποιεῖ τιμὴν οὐ μόνον εἰς τὸν τιμώμενον πολὺν καὶ γεραρὸν πρωτοπόρον σκαπανέα τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σχὸν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐκδόσεως ταύτης συμπαθῆς καὶ εἰς τὸν ὀρθόδοξον κόσμον Μοναστήριον τοῦ Chevetogne μετὰ τοῦ ἐπίσης συμπαθοῦς ὁργάνου του Ιρένικον καὶ ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἄρσιν πολλῶν παραξηγήσεων μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς συνεννοήσεως μεταξὺ αὐτῶν, ἀρκεῖ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς περὶ τὸ Ιρένικον κινήσεως καὶ ὅλης τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως νὰ μὴ εἶναι, ὡς ἄλλως τε πιστεύομεν, ἄλλος εἰμὴ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφέρον τῆς Χριστιανωσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Π. Ι. ΜΗΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Alfred Gustafson, Die Katakombenkirche. Evangelisches Verlagswerk, Stuttgart. 1954 (σελ. 190).

Σκοπὸς τοῦ μετὰ χεῖρας βιβλίου, συμφώνως καὶ πρὸς τὸν τίτλον αὐτοῦ, εἶναι νὰ δεῖξῃ, πῶς ἡ ἄμα τῇ ἐκρήξει τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἐν ἔτει 1917 εἰς τὰς κατακόμβας εἰσελθοῦσα ρωσικὴ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ καὶ νὰ δοῖ μυστικῶς καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν κατακομβῶν ἔξοδον τῆς ἐπίσημου ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν συνθηκολόγησιν καὶ συνεργασίαν αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀθεϊστικοῦ κομμουνιστικοῦ κράτους τῆς σοβιετικῆς Ῥωσίας. Ὁ ἀπώτερος δὲ σκοπὸς τοῦ προφανῶς δυσχεροτάτου τούτου ἐγχευήματος τοῦ προτεστάντου συγγραφέως εἶναι, διὰ τῆς προβολῆς τοῦ παραδείγματος τῆς Ἐκκλησίας τῶν κατακομβῶν νὰ προειδοποιήσῃ ὅλην τὴν χριστιανωσύνην, ἐν ὄψει ἐνδεχομένης ἐν τῷ μέλλοντι δοκιμασίας αὐτῆς. Μετὰ τὸν σύντομον πρόλογον (σ. 7-8) ἐκτίθενται αἱ ἱστορικαὶ «προϋποθέσεις» τῆς γένεσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν κατακομβῶν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 15' αἰῶνος μέχρι τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως. (σ. 9-19). Ἐπειτα ἐξιστοροῦνται τὰ κατὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1917 καὶ καθορίζεται ἡ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν σπουδαιότης αὐτῆς (σ. 20-28). Ἐπειτα περιγράφονται ἡ μπολσεβικικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ νομοθεσία αὐτῆς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν (29-49) καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ὡς καὶ ὁ κατὰ τῆς

Ἐκκλησίας διωγμὸς (50-85). Εἶτα γίνεται λόγος περὶ τοῦ μητροπόλιτου Σεργίου καὶ τῆς διακηρύξεώς αὐτοῦ (86-116), περὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Τύχωνος καὶ τῆς γενέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν κατακομβῶν (117-158), περὶ τῆς ὑφῆς καὶ τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν κατακομβῶν (159-171) καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης (172-182). Ἐπακολουθεῖ ὁ ἐπίλογος, ἐν ᾧ διαδηλοῦται ὁ δι' ὄλου τοῦ βιβλίου διήκων βαθὺς τοῦ συγγραφέως σεβασμὸς πρὸς τὴν μαρτυρικὴν ἐκκλησίαν (183-184) καὶ τέλος παρατίθενται σημειώσεις τινές. Εἶναι πρόφανές τὸ διαφέρον, ὅπερ προκαλεῖ τὸ βιβλίον, ἰδίᾳ διὰ τὸν ὀρθόδοξον κόσμον.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Kurt Aland, Zur Liste der Neutestamentlichen Handschriften. V. Sonderdruck aus der Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft, 45 Band 1954 - Verlag A. Töpelmann. Berlin (σελ. 179-217).

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχει τοῦ 1954 τῆς «Θεολογίας» (σελ. 490-91) ἐποησάμεθα λόγον περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Aland ἀναληφθείσης προσπάθειάς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ γνωστοῦ καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Κ. Διαθήκης τοῦ ἀλησιμονήτου Ἀμερικανογερμανοῦ ἐρευνητοῦ C. R. Gregory. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μέχρι τοῦ 1953 ἐρεύνης τοῦ κ. Aland περιελήφθησαν εἰς δημοσίευμα αὐτοῦ ἐν τῷ Theol. Literaturzeitug, ἀπόσπασμα τοῦ ὁποίου ἐβιβλιογραφήσαμεν τότε ἐν τῇ μνημονεύθenti τεύχει τῆς «Θεολογίας». Ἦδη ἐν τῷ μετὰ χεῖρας ἀνατύπῳ τῆς Zeitschr. für Neutest. Wissenschaft (1954) ὁ κ. Aland περιλαμβάνει τὰ ἀποτελέσματα τῆς περαιτέρω ἐντατικῆς καταλογογραφικῆς ἐρεύνης του περὶ τῶν χειρογράφων τῆς Κ. Διαθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ἐρεύνης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Richard κ. ἄ. προστίθενται εἰς τὸν κατάλογον τοῦ 1953 καὶ ἄλλα 130 χειρογράφα, ἐπιδιορθοῦνται δὲ κατόπιν ἐπισταμένου ἐλέγχου καὶ τινα πορίσματα τῆς ὄλης ἐρεύνης. Συγχαίροντες τῷ ἀξιοτίμῳ συναδέλφῳ ἐπὶ τῇ τόσον ἐνδιαφερούσῃ ἰδίᾳ ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας φιλοτίμῳ καὶ ἀκαταπονήτῳ προσπάθειᾳ του, παρακαλοῦμεν τοὺς δυναμένους νὰ βοηθήσωσιν ἐν τῷ προκειμένῳ Ἑλληνας ἐπιστήμονας, ὅπως καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν νὰ συνεπικουρήσωσιν αὐτῷ.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

G. K. A. Bell, Bishop of Chichester, The Kingship of Christ. The Story of the World Council of Churches. Penguin Books, 1954. pp. 183.

Ἄξιον προσοχῆς τυγχάνει ὅτι μία ἐκδοτικὴ Ἑταιρία βιβλίων γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ὡς ἡ Penguin Books Ltd., ἀπευθυνομένων εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἀνθρώπων συμπεριέλαβεν εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτῆς καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον τοὺς ὀλίγους ἐρασιτέχνας τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ

τὸν πολὺν Χριστιανικὸν κόσμον. Τὴν Ἱστορίαν ταύτης εἰς εὐληπτον ὕφος καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν σαφήνειαν γράφει ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Τσίτσεστερ κ. Γ. Κ. Α. Μπέλλ, ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐνδιατρίψας περὶ τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ἀπὸ τὰς πρῶτας στιγμὰς τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς. Ἐκτὸς τοῦ προλόγου ὑπὸ τοῦ σ. καὶ τῶν 17 κεφαλαίων τοῦ βιβλίου, εἰς τὸ τέλος παρατίθενται Γλωσσάριον ἐπὶ τῶν ὀνομασιῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, διαγράμματα στατιστικῆς τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν μετεχουσῶν εἰς τὸ Π. Σ. Ε., μία σύντομος Βιβλιογραφία καὶ Διευθύνσεις Γραφείων τινῶν, σχετιζομένων πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν. Ὁ σ. θέλων νὰ τονίσῃ τὴν σημασίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως διὰ τὸν αἰῶνα μας, ἐπαναλαμβάνει τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες—μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν Ρ. Καθολικῶν—ἀποκαλοῦν τὸν 19ον, αἰῶνα τῶν Ἱεραποστολῶν, τὸν δὲ 20όν, αἰῶνα τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως (σ. 144). Πολὺ ὀρθῶς λέγει ὅτι τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν ἀντιπροσωπεύει μόνον τὰς Προτεσταντικὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, ἀλλὰ εἶναι Παγκόσμιον, περιλαμβάνον καὶ τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας. Τὸ σχετικὸν κεφάλαιον περὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (σ. 57 - 66) εἶναι γεγραμμένον μετὰ πραγματικῆς ἀγάπης πρὸς αὐτάς. Καὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ βιβλίου, παρακολουθεῖται ἡ στάσις, τὴν ὁποίαν ἐκράτησαν αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπέναντι τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τοῦ Π. Σ. Ε. Ἐξάιρεται ἡ εὐμενὴς συμπαραστάσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Κινήσεως (σ. 61), ἀλλὰ καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσώπων εἰς τὰ ἐκάστοτε συνερχόμενα Συνέδρια. Ἐκτὸς ἄλλων γίνεται εὐφημος μνεῖα τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων κυροῦ Γερμανοῦ (σ. 62 - 63). Εἰς σ. 28 ὁ ἀειμνήστος Θυατείρων φέρεται ὡς Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὅτι θὰ πρέπη νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ σ. προσωπικῶς ἐκφράζει τὴν ἀπογοήτευσίν του διὰ τὴν τόσον μικρὰν πρόοδον, ἣτις ἐπετεύχθη εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως, λέγων ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι δὲν λαμβάνουν σοβαρῶς καὶ δὲν δίδουν τὴν ἀνάλογον σημασίαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἰς τὸ ἐσχάτως συζητούμενον θέμα περὶ τῆς συγχωρεύσεως τοῦ Π. Σ. Ε., μετὰ τοῦ Π. Σ. Ἱεραποστολῶν ὁ σ. ἐκφράζεται μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῆς (σ. 148 - 149).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Καθηγητὴς τῆς Ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης

Jahrbuch der österreichischen byzantinischen Gesellschaft, herausgegeben von Univ. — Prof. Dr. W. Sac-Zaloziesky, II, 1952 (Verlag Rudolf M. Rohrer Wien), σελ. 191.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὴν Βιέννην, τὸ πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς ἄλλοτε μεγάλης καὶ πολυεθνικῆς αὐστρουγγρι-

κῆς αὐτοκρατορίας, εἶχε δημιουργηθῆ λαμπρὰ παράδοσις ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ γενικῶς. Εἰς τὰ ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας εἶχεν ἐπεκταθῆ ὁ πολιτισμὸς τῆς ὀψίμου ἀρχαιότητος, ἔπειτα ἐνεκατεστάθησαν εἰς αὐτὰ νέοι λαοί, περὶ τῶν ὁποίων αἱ πρῶται ἱστορικαὶ εἰδήσεις προέρχονται ἐκ τοῦ Βυζαντίου, οὕτω δὲ ἡ διερεύνησις τῶν ἐθνικῶν ριζῶν τῶν ἐπὶ μέρους λαῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἔφερε καὶ πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ Βυζαντίου, παραλλήλως πρὸς τὴν γενικωτέραν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν μελέτην τοῦ Μεσαίωνος. Μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἤχθησαν εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς «Αὐστριακῆς Βυζαντινῆς Ἑταιρείας» καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐπιστημονικῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ W. Sac-Zaloziesky, προΐσταμένου τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Graz. Ὁ πρῶτος τῆς τόμος ἐξεδόθη τὸ 1951. Εἰς τὸν παρόντα δεύτερον τόμον, μέτριον εἰς ὄγκον ἀλλὰ πλούσιον εἰς περιεχόμενα, δημοσιεύονται αἱ ἑξῆς μελέται: 1) *R. Guiland, L'hippodrome. L'escalier privé en colimaçon.* Ὁ μυστικὸς κοχλίας. *Itineraire du Salon d'Or à l'escalier privé en colimaçon* (σ. 3-12): Μελέτη τῆς τοπογραφίας τοῦ Ἱεροῦ Παλατιοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς διαδρομῆς ἀπὸ τοῦ χρυσοτρικλίνου μέχρι τοῦ μυστικοῦ κοχλίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνῆρχοντο εἰς τὸ Κάθισμα ἄφετηρία τῆς μελέτης εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ εὐκτηρίου τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ παρακείμενα κτίρια. 2) *H. Gerstinger, Eine byzantinische Gestellungsbürgerschaft aus der Papyrussammlung der österreichischen Nationalbibliothek (PER) in Wien* (σ. 13-21): Δημοσιεύεται ὁ πάπυρος (Pap. Graec.) Vindob. 25636 (τῆς συλλογῆς Rainer) τοῦ βου-7ου αἰῶνος, περιέχων συμβολαιογραφικὴν ὁμολογίαν ἀναλήψεως τῆς εὐθύνης ὑπὲρ προσώπων παραληφθέντων ἐκ τῆς δημοσίας φυλακῆς, μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐκ νέου παραδόσεώς των, ὅταν τυχὸν ἦθελον ἐπιζητηθῆ. Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἡ ἀναγραφή τῶν ἀτομικῶν χαρακτήρων («φαλακρὸς μελάγχρους»), ἐνθυμίζουσα τὰ «σύσσημα» τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰκονογραφικῆς παραδόσεως (ἄλλα παραδείγματα αὐτ. σ. 20-21). 3) *Endre Ivánka, Hesychasmus und Palamismus. Ihr gegenseitiges Verhältnis und ihre geistesgeschichtliche Bedeutung* (σ. 23-34): Ἐνῶ ὁ «ἡσυχασμὸς» ἀπετέλει τεχνικὴν, μέθοδον συγκεντρώσεως κατὰ τὴν προσεσχῆν, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν μυστικὴν θεῶν φωτὸς, ὁ «παλαμισμὸς» εἰσήγαγε τὴν μεταφυσικὴν ἐξήγησιν τοῦ φωτὸς τούτου, ὡς θείας ἐνεργείας, ἱσταμένης μεταξὺ τῆς θείας οὐσίας καὶ τοῦ κόσμου (τῶν δημιουργημάτων). Πρόκειται περὶ ὄντολογικῆς θεωρίας ἐπὶ πλατωνικῆς βάσεως. Ὁ παλαμισμὸς ἀντιτίθεται πρὸς τὸν «διαλεκτικόν», τὸν ὀρθολογιστικὸν τρόπον σκέψεως, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τῆς Πρωτεύουσας, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ὁποίας ἐπῆλθε

πλήρης ἐξουδετέρωσις τοῦ ἀντιπαλαμισμού. Ἡ σημασία τοῦ παλαμισμού ἔγκειται εἰς τὴν αὐστηρὰν τῆς παραδόσεως καὶ τῆς πίστεως ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὸν λόγον καὶ τὴν φιλοσοφίαν. 4) *Otto Friedrich Winter*, *Klientelkönige im römischen und byzantinischen Reich* (σ. 35-50): Ἡ Ρώμη, ἐκταθεῖσα εἰς τὴν Ἀνατολήν, κατέστη ἐπικυρίαρχος πλήθους ἀνεξαρτήτων βασιλείων, τοὺς ὁποίους ἀφίσεν εἰς τὰς θέσεις τῶν διὰ τῆς καθιδρύσεως σχέσεων ὑποτελείας. Βαθμηδὸν ἢ ἀπονουή τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως ἀπέμεινε δικαίωμα τῆς Ρώμης καὶ ἀργότερον δικαίωμα τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Τὸ δικαίωμα τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς καθίδρυσιν σχέσεων ὑποτελείας ἐπεξετάθη καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ κράτους, συνδεθὲν πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς οἰκουμενικότητος τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀρχή, συνεχισθεῖσα εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπέζησε μέχρι τοῦ 12ου αἰῶνος, ἐμπνεύσασα εἰς τοὺς Κομνηνοὺς τὴν ἄσκησιν πολιτικῆς χαρακτῆρος παγκοσμίου. 5) *Emerson H. Swift*, *The formation of the Byzantine Style* (σ. 51-72): Περίληψις καὶ μερικὴ ἀναθεώρησις τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἔχει ἀναπτύξει ὁ σ. εἰς τὸ βιβλίον του *Roman Sources of Christian Art*, New York 1951. Ἐδῶ ὁ Swift ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι γέννημα τῆς ρωμαϊκῆς Δύσεως. Ἀπόδειξις: ἡ πλινθοδομία, ἡ τοιχοδομία κατὰ ὀριζοντίους ζώνας λίθων καὶ πλίνθων ἐναλλάξ, ἡ τοξοστοιχία, τὸ ἐπίθημα μεταξὺ τοῦ κιονοκράνου καὶ τοῦ ποδαρικοῦ τοῦ τόξου, τὸ ζεύγος κίωνων, τὸ ἀνακουφιστικὸν τόξον, ἡ μορφὴ τῶν παραθύρων, αἱ ὀδοντωταὶ ταινίαι ἐκ πλίνθων, αἱ μαρμάριναι ἐπενδύσεις τῶν τοίχων, οἱ κίονες ἐκ πολυχρῶμων μαρμάρων, τὰ μαρμαροθετήματα, αἱ χρυσαὶ ψηφίδες, ὁ ἡμισφαιρικὸς θόλος (καμάρα), τὸ σταυροθόλιον, ὁ τροῦλλος, τὰ σφαιρικὰ τρίγωνα, τὸ σύστημα ἰσορροπίας τῶν βαρῶν. Ὅλα κατάγονται ἐκ τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ εἶχεν ἐπισκεφθῆ ὁ Ἀνθέμιος, ὁ ἀρχιτέκτων τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀκόμη ἐκ τῆς Ρώμης κατάγεται καὶ ἡ αἴσθησις τῆς πολυχρωμίας καὶ ἡ μεταπικὴ στάσις τῶν μορφῶν. Εἰς τὴν ἀνωτέρω θέσιν τοῦ Swift ὑπόκειται ἀκόμη τὸ βασικὸν πρόβλημα περὶ τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς ὑπὸ τοῦ Jos. Strzygowski εἰσαχθείσης ἀντιθέσεως: «Ἀνατολὴ ἢ Ρώμη;», πρόβλημα, τοῦ ὁποίου ἡ συζήτησις ἔχει ἐπαναληφθῆ τελευταίως μὲ ἀρκετὴν ζωηρότητα. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Swift ὑπὲρ τῆς Ρώμης παρουσιάζονται κατὰ τρόπον θεϊκόν· δὲν λαμβάνεται ὅμως ὑπ' ὄψει ἡ σχετικὴ κοινότης τοῦ πολιτιστικοῦ θησαυροῦ ἐντὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ὑπεροχὴ τῆς χριστιανικῆς «ρωμαϊκῆς» Ἀνατολῆς (τῆς ἑλληνιστικῆς Ἀνατολῆς) ὡς καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔσω ἀνάγκη νὰ προωθηθοῦν αἱ διάχυτοι ἀπλοῦστεραι λύσεις (π.χ. ἡ χρησιμοποίησις τῶν σφαιρικῶν τριγώνων) πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς μεγάλης τέχνης. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. ἐχρησιμοποίηθη εἰς τοὺς Δελφοὺς (Θησαυρὸς

τῶν Σιφνίων) ἡ μέθοδος τῆς διὰ μαρμαρίνων πλακῶν ἐπενδύσεως τῶν τοίχων ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐν χρῆσει καὶ ἀργότερον εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν Ἀνατολήν, ν' ἀποτελῇ στοιχεῖον τοῦ εἰς καλλιτεχνικὰς μορφὰς θησαυροῦ τῆς. Ἡ γραπτὴ μίμησις τῶν ἐνθετικῶν διακοσμήσεων ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν Αἴγυπτον (Ἐρμούπολις) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Ν. Ρωσίαν (Κέρως) πείθει περαιτέρω ὅτι πρόκειται περὶ καλλιτεχνικῆς μορφῆς τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου γενικῶς, ὄχι δὲ αὐστηρῶς ρωμαϊκῆς. Ἐπίσης θησαυρὸν τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης ἀπετέλει ἡ ἡμικυλινδρική καμάρα (τάφοι μακεδονικοί, Ἄνω Πειρήνη τῆς Κορίνθου). Βεβαίως τὰ σφαιρικά τρίγωνα ἀποτελοῦν βασικὴν μορφήν τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ πρὸ τῆς χρησιμοποίησεώς των προηγήθη ἡ ἰδέα τῆς στεγάσεως τοῦ χώρου τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τρούλλου, ἐπομένως τὰ σφαιρικά τρίγωνα ἀποτελοῦν λεπτομέρειαν δευτερεύουσαν, ὅπως παραλλήλως λεπτομέρειαν δευτερεύουσαν ἀποτελεῖ ἡ χρησιμοποίησις τῶν γωνιαίων ἡμιγωνίων εἰς τὸν ὀκταγωνικὸν σταυροειδῆ τύπον· συνιστᾷ δὲ παρόμοιον σφάλμα, ἀλλ' ἀντιστρόφως, ἡ τυχὸν παραδοχὴ — ἐξ αἰτίας τῶν ἡμιγωνίων — ὅτι ὁ τύπος τοῦ ὀκταγωνικοῦ σταυροειδοῦς εἶναι ἀνατολικῆς καταγωγῆς (ὑπεστηρίχθη τελευταίως καὶ παρὰ τοῦ *E. Στίκα*, *L'eglise byzantine de Christianou* κλπ., Paris 1951). Τὰ ἡμιχώνια ἀνῆκον ἤδη εἰς τὸν τεχνικὸν θησαυρὸν τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ νὰ στηριχθῇ μέσφ τούτων τρούλλος ἐπὶ ὀκτῶ στηριγμάτων. Τὰ σφαιρικά τρίγωνα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ νὰ στηριχθῇ τρούλλος ἐπὶ τεσσάρων στηριγμάτων. Ταῦτα δὲν σημαίνουν τίποτε περισσότερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, εἰμὴ μόνον ὅτι πρόκειται περὶ μονίμων χαρακτήρων τῶν οἰκείων ἀρχιτεκτονικῶν τύπων. Μὲ ἄλλους λόγους νομίζω ὅτι οἱ τύποι καὶ τὰ μορφολογικὰ δεδομένα των πρέπει ὡς προβλήματα τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης νὰ χρησιμοποιῶνται ἐν συνδυασμῶ ἀφ' ἑνὸς πρὸς βαθυτέραν οἰκείωσιν τῶν ὄρων τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς παράλληλον ἀναγνώρισιν καὶ τῆς δημιουργικῆς προσωπικότητος τοῦ τεχνίτου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἀνάγκων τῆς ἐποχῆς. 6) *Sergio Bettini*, *Amuleti paleocristiani?* (σ. 73-81): Συζητεῖται τὸ νόημα καὶ ἡ προέλευσις (ἐκ τῶν γνωστικῶν σηθιανῶν) τῆς παραστάσεως ἐσταυρωμένου ὀνοκεφάλου ἐπὶ ἀναγλύφου ὁστοῦ εὑρεθέντος εἰς Montagnana τῆς Παδούης (1944)· ἀκολούθως φέρονται παραδείγματα ἐκχριστιανισμοῦ ἀρχαίων μυθολογικῶν θεμάτων (Ἄφροδίτης, Λήδος μετὰ τοῦ κύκνου κ. ἄ.) καὶ χρησιμοποίησεως αὐτουσίαν ἀρχαίων ἔργων τέχνης (ἀγαλμάτια Ἀντινόου) ὡς συμβόλων τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως. 7) *France Stelé*, *Mittelalterliche bildende Kunst in Jugoslawien, im Lichte der Ausstellung im Palais Chailot in Paris* (σ. 84-94): Σύντομος σκιαγραφία τῶν τάσεων, τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν ἡ μεσαιωνικὴ τέχνη εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς σημερι-

νῆς Γιουγκοσλαβίας (ἔξ ἀφορμῆς τῆς ἐκθέσεως ἀντιγράφων εἰς τὸ ἀνάκτορον Chaillot τῶν Παρισίων [1950]). 8) *Otto Demus*, Regensburg, Sizilien und Venedig. Zur Frage des byzantinischen Einflusses in der romanischen Wandmalerei (σ. 95-104): Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἁγίων Πάντων εἰς τὸ Regensburg τῆς Βαυαρίας (12ον αἰ.) ἔχει ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βυζαντινῆς τέχνης μέσῳ τῆς Ἰταλίας (Capella Palatina τοῦ Παλέρμου). Ἀντιθέτως τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας μαρτυροῦν ἐπίδρασιν τῆς ρωμανικῆς τέχνης ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς. Ἡ διαφορὰ τῶν ἔγκειται εἰς τὸ ὕφος: τὸ ὕφος τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶναι περισσότερον ἐλεύθερον, ζωγραφικόν, ἔχει τάσιν πρὸς τὴν ψευδαίσθησιν (illusionismus) τὸ ὕφος τῆς ρωμανικῆς τέχνης διακρίνεται διὰ τὴν γεωμετρικὴν κανονικότητα καὶ τὴν ἐπιπεδικότητα τῶν μορφῶν της. Τὸ ὕφος τῆς βυζαντινῆς τέχνης μεταφέρεται εἰς τὸν βορρᾶν μέσῳ τεχνιτῶν κατερχομένων εἰς τὴν Ἰταλίαν. 9) *Ingrid Hänsel*, Die Minaturalmalerei einer paduaner Schule im Ducento (σ. 105-148): Καθορίζονται οἱ χαρακτῆρες μιᾶς σχολῆς ζωγραφικῆς, καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ Πάδουα. Ἡ σχολὴ αὕτη εἶναι ἐκλεκτικὴ· προϋποθέτει μαθητείαν πλησίον βυζαντινῶν ζωγράφων ἐργασθέντων ἐν Β. Ἰταλίᾳ, παραλαμβάνει ὁμοῦ καλλιτεχνικὰς μορφὰς ἐκ τῆς ἐκείθεν τῶν Ἄλπεων ἀσκουμένης τέχνης. 10) *W. Sac-Zaloziesky*, Westrom oder Ostrom? Revisionistische Ansichten über das Verhältnis der bildenden Kunst Byzanz' zu Rom und Orient (σ. 149-174): Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τοῦ Swift (βλ. ἄνωτ.) ὁ Sac-Zaloziesky ἐπεξεργάζεται περαιτέρω ἀναθεώρησιν τῆς θεωρίας περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἀνατολικῶν στοιχείων κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ παλαιохριστιανικὴ βασιλικὴ θεωρεῖται παρὰ τοῦ Sac-Zaloziesky δημιουργηματα τῆς Ρώμης, ἐκ τῆς ὁποίας μέσῳ τῶν αὐτοκρατόρων (χορηγία τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κ.λ.π.) διεδόθη ἀνὰ τὴν «Οἰκουμένην». Ὁ χριστιανικὸς συμβολισμὸς συνέχισε τὰς αἰσῶν προχριστιανικῆν, τὸ ἱστορικὸν δὲ καὶ ἀφηρηματικὸν ὕφος τῆς εἰκονογραφίας ὀφείλεται εἰς καθαρῶς ρωμαϊκὴν ἐπινόησιν. Δὲν ἔχει πλέον θέσιν τὸ πρόβλημα «Ἀνατολὴ ἢ Δύσις;»—ἡ «ἀνατολικὴ» θεωρία, ἀποτέλεσμα ρωμαντισμοῦ καὶ ἀντιουμανισμοῦ εὐρίσκειται ἔξω τῶν πραγμάτων. Τὸ πρόβλημα τίθεται ἤδη ὑπὸ τὸ πρῶμα: «Ἀνατολικὴ Ρώμη (Κωνσταντινούπολις) ἢ Δυτικὴ Ρώμη;». Αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας (θόλοι, τροῦλλοι, σφαιρικὰ τρίγωνα) μαρτυροῦν ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς Ρώμης. Πρὸς τὸ ἴδιον συμπέρασμα ὀδηγεῖ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ πολυχρωμία (μαρμαρίναι ἐπὶ δάσεις, ψηφιδωτὰ), ἡ ὀπτικὴ—μέσῳ τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς—ἀντίληψις τῆς μορφῆς εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ ἡ κατενώπιον—ιερατικὴ—σιάσις τῶν μορφῶν. Ἡ τέχνη τῆς Ραβέννης ἀντανακλᾷ τὴν τέχνην τῆς Δυ-

τικῆς Ρώμης. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἦτοι μέσῳ τῆς δψίμου ἑλληνορωμαϊκῆς ἀρχαιότητος (Spätantike) καὶ τῆς παλαιοχριστιανικῆς τέχνης τῆς Δύσεως, συμμετέχει καὶ ὁ ἑλληνισμὸς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, μὲ ἑλαφρὰς διαφορὰς κατὰ τόπους. 11) P. Enepekides, L' auteur et l'histoire d'une copie de la Chronique de Morée sur les manuscrits grecs de Paris et Copenhague, faite antérieurement à l'édition de Buchon (σ. 175-179): Δημοσιεύεται ἐκ τοῦ Parisin. suppl. gr. 901 καὶ 901 A βιογραφικὸν σημείωμα περὶ τοῦ γάλλου φιλολόγου N. Landois καὶ περὶ τῆς παρὰ τούτου παρασκευαζομένης ἐκδόσεως τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μορέως (πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Buchon). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μελετῶν εἰς τὸν παρόντα τόμον καταχωρίζονται βιβλιοκρισίαι καὶ βιβλιογραφικὸν δελτίον. Δ. Ι. ΠΑΛΛΑΣ

Κ. Μερεντίου, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος...». Μελέτη γλωσσικὴ καὶ φιλολογικὴ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ προλόγου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (1, 1-5). Ἐν Ἀθήναις 1952. Σχήμ. 8ου, σ. 33.

Πρόκειται περὶ ἀνατυπώσεως ἑνὸς τμήματος ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μερεντίου: Ἡ ἀπλουσιότης πρότασις τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, μετὰ προλεγομένων ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς προτάσεως ἐν γένει. Ἐν Ἀθήναις 1952. Σχήμ. 8ου, σελ. 234, ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς 79ης μέχρι τῆς 111ης σελίδος. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ κ. Μ. ὁμιλεῖ περὶ τῆς διαδοχικῆς ἀκολουθίας διανοημάτων καὶ ἐνάρθρου λόγου καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἔναρθρος τοῦ ἀνθρώπου λόγος ἀποτελῶν γλωσσικὴν παράστασιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ κόσμου, τῶν διανοημάτων δηλονότι αὐτοῦ, διατελεῖ ἔναντι αὐτῶν ἐξ ἐπόψεως χρονικῆς ἀκολουθίας εἰς σχέσιν ὑστερογενείας. Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Μ. ποιεῖται γλωσσικὴν, φιλολογικὴν καὶ θρησκευτολογικὴν ἀνάλυσιν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ προλόγου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου 1, 1-5: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος...». Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ παρέχει ἐν πρώτοις συνοπτικὴν ἀντίληψιν τοῦ προλόγου, εἶτα δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν ὄρισμόν τοῦ «Λόγου» καὶ δὴ θεωρουμένου τούτου πρῶτον μὲν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἢ τοῦ συνειρμοῦ λέξεων, εἶτα δὲ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ἣν λαμβάνει οὗτος ἀκολουθῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ προλόγου. Ἐπειτα ὁ κ. Μ. ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «λόγου» κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ τέλος περὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ κατὰ Φίλωνα τὸν Ἀλεξανδρέα. Τὴν ἐργασίαν ταύτην κατακλείει διὰ μελέτης ἐπὶ τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν πρόλογον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀντιλήψεως τοῦ Goethe περὶ τῆς οὐσίας τοῦ κόσμου. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἐκφέρει ὁ Goethe διὰ τοῦ στόματος τοῦ Faust. Ὁ παρᾶξενος οὗτος ἦρως τοῦ ὁμωνύμου δράματος τοῦ Goethe μονολογῶν διακηρύττει (Faust I 1220 κέξ.) κατ' ἀρχὰς μὲν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, εἶτα δέ, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Νοῦς, καὶ ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ δύναμις.

Τέλος δέχεται, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ πράξις. Ἐν ὄψει πάσης τῆς οἰκείας γερμανικῆς γραμματείας καταδεικνύει ὁ κ. Μ., ὅτι ὁ Faust ταῦτα λέγων δεινῶς πλανᾶται καὶ ὅτι μόνον ἡ ρῆσις ἐκείνη αὐτοῦ εἶναι ὀρθή, ὅτι δηλαδὴ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Νοῦς, ὁ λογισμός. Ἡ ρῆσις κυρίως: Im Anfang war die Tat (= «ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ πράξις»), ἦν ἐν τέλει ὡς τι βέβαιον καὶ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ἐξαγγέλλει ὁ Faust καὶ ἥτις σήμερον εὐρέως κυριαρχεῖ τῆς γερμανικῆς διανοήσεως καὶ θαυμάζεται ὑπὸ πολλῶν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἐνώπιον τοῦ συντριβόντος μεγαλείου τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ τῆς Βαϊμάρης, ἀποτελεῖ ἐν τῇ πραγματικότητι φιλοπαίγμονά τινα ἐν τῇ γερμανικῇ ἀπόδοσιν τῆς ἀντιστοίχου ρήσεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἢ παρίσθησι σημείον τι λογικῆς συγχύσεως καὶ ταραχῆς, ἥτις οὐχὶ σπανίως παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἔτι ἐπιφανεστάτων λογίων, φιλοσόφων ἢ ποιητῶν.

Σ. Δ. ΛΩΔΗΣ

Theologische Zeitschrift, herausgegeben von der Theologischen Fakultät der Universität Basel.

Ἐξεδόθη τὸ δ' τεῦχος τοῦ τρέχοντος ἔτους περιέχον μελετήματα τῶν *R. Press*, Die eschatologische Ausrichtung des 51 Psalms. *H. Kraft*, Die Altkirchliche Prophetie und die Entstehung des Montanismus, *O. Eggenberger*, Die Geistestaufe in der gegenwärtigen Pfingstbewegung καὶ *W. Farmer*, The Economic Basis of the Qumran community, ἔτι δὲ γ' βιβλιοκρισίας καὶ σημειώματα. Π.Ι.Μ.

Irenikon. Ὅργανον τοῦ ἐν Chevetogne τοῦ Βελγίου μοναστηρίου τῶν Βενεδικτίνων. Ἐξεδόθη τὸ β' τεῦχος τοῦ 1955 περιέχον μελετήματα τῶν *W. Davies* L'usage traditionnelle de la Bible dans l'Église d'Angleterre, *I. Bolschakoff*, Les missions étrangères dans l'Église orthodoxe russe, *D. Marot*, Un exemple de centralisation ecclésiastique, *G. Khouri-Sarkis*, La fête de l'É-

glise dans l'année liturgique syrienne, ἔτι δὲ καὶ χρονικά καὶ βιβλιογραφικοῦ δελτίου. Π.Ι.Μ.

Irenikon. Τόμ. 28, τεῦχος 3, 1955. Περιεχόμενα: *J. Daniélou*, L'Ascension d'Hénoch.—*P. Alexis Kniazeff*, Mariologie biblique et liturgie byzantine.—*D. P. De Vooght*, La Notion wyclifienne de l'épiscopat dans l'interprétation de Jean Huss.—Chronique religieuse.—Notes et Documents: L'Institut Saint-Serge à Paris: Anniversaire et Congrès.—Bibliographie.—Notices bibliographiques. Σ. Δ. Λ.

«*Ὁρθοδοξία*», Πατριαρχεῖον Κων|πόλεως, ἔτος 30, τεῦχος 2, Κων|πολις 1955 (Ἄπρ.—Μάιος—Ἰούνιος).—Περιεχόμενα: Ἡ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχα.—*Μητρ. Πριγκηποννήσων Δωροθέου*, Ἀὔτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα.—Ἡ Β' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν,

ἐν Ἐβανστον (15-31 Αὐγούστου 1954).—Ἐκθεσις τῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος τῆς Β' Γεν. Συνελεύσεως.—*Μητροπ.* Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Μία ἐνθύμησις ἐνὸς χειρογράφου, φυλασσομένου εἰς τὴν γυναικειάν Μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς Πάτμου.—*Βασιλείου Σταυρίδου*, Καθηγητοῦ, Θεολογικῆ Ἐκπαίδευσις ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ Σχολῇ.—*Ἀρχιεπισκόπος Αἰμιλιανῶς Τσακοπούλου*, Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. (Τμημα χειρογράφων Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης).—*Μητροπ. Σάρδεων Μαξίμου*, Ἡ ἐν Μαλαμπὰρ τῶν Ἰνδιῶν Συριανῆ Ἐκκλησία.—Ἐκκλησιαστικά Χρονικά. Σ.Δ.Α.

«*Νέα Σιών*», Ἐκκλησ. Περιοδικὸν Σύγγραμμα Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ἔτος 47, τόμ. 50, τευχ. 5-6. Ἱεροσόλυμα 1955 (Μάϊος—Ἰούλιος).—*Περιεχόμενα*: Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Τιμοθέου, Αἱ ἐπωνυμίας τῆς Παναγίας. σελ. 123.—*Μ.Κ. Καραπιπέρη*, Ἡ ἐκλογή τοῦ Ἱεροσολύμων ἐν τῇ ἱστορικῇ τῆς ἐξελίξει. σελ. 147.—*Ἀρχιμ. Βασιλείου Καντοπούλου* (†1942), Κατάλογος ἐπισκόπων καὶ Πατριαρχῶν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τὸ ἡμῖς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. σελ. 167.—*Ἀρχιμ. Ναρκίσσου Γιακουμάκη* (†1950), Ἡ Φιλοσοφικὴ κίνησις ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν ἰα' αἰῶνα.—*Ἀρχιμ. Ἰακώβου Καπενεκᾶ*, Εἰσήγησις εἰς «Κατηχητικὸν Λόγον τὸν μέγαν» Γρηγορίου Νύσσης. σελ. 183.—Διάφορα

—Βιβλιογραφία—Βιβλιογραφικὸν Δελτίον. σελ. 191.—Ἐκκλησιαστικά Χρονικά σελ. 202. Σ.Δ.Α.

«*Γρηγόριος Παλαμᾶς*», Μητροπόλεως Θεσβνίκης, τόμ. 38 τευχ. 446-47. Θεσσαλονίκη 1955. (Ἰούλιος—Αὐγουστος).—*Περιεχόμενα*: Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος, Χαιρετιστήριον μήνυμα ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου σελ. 263.—*Μάρκον Σιώτου*, Καθ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου σ. 265.—*Ἰωάννου Φραγκούλα*, Δ/ντοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου Θεσσαλονίκης, Ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. σελ. 280.—*Θ. Ν. Καστανᾶ*, Καθ. Πειραματικοῦ σχολείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἡ προσευχή. σελ. 282.—*Βασ. Χ. Ἰωαννίδου*, Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Β' Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἐβανστον τῶν Η.Π.Α. σελ. 303.—*Α. Π.* Ἐπὶ τῇ Κοιμῆσει τῆς Θεοτόκου. σελ. 316.—*Ἀρχιμ. Αἰμιλιανῶς Τιμιάδου*, Ἡ «Διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων» περὶ τῶν μετανοούντων σελ. 319.—*Βασ. Σταυρίδου*, Καθ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης, Ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Ἀμερικῇ. σελ. 326.—Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πραξις περὶ τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου σελ. 332.—Ἡ Ἐρησκειτικότης τοῦ Προέδρου τῶν Ἡ.Π. τῆς Ἀμερικῆς, σελ. 334.—*Μητροπολίτου Θεσβνίκης Παντελεῆ-*

μονος, Οἱ ἀντβεντισταί. σελ. 335.—
Χρονικὰ Ἱερῶς Μητροπόλεως σελ.
338.—*Σάββα Νανάκου*, Καθηγ., Βι-
βλιοκρισία σελ. 341. Σ.Δ.Λ.

Ἄρ. Ἀ. Ἀσπιώτη: «Πρὸς δλοκλή-
ρωσιν τῆς προσωπικότητος». Γ', Ἀθῆ-
ναι 1955, σελ. 94.

Τὸ νέον τοῦτο ἔργον, ἀποτελεῖ τὸ
τρίτον καὶ τελευταῖον τμήμα τῆς εἰ-
σαγωγῆς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς συγχρό-
νου ἀνθρωπολογίας. Μετὰ τὴν ἔρευ-
ναν ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ ἀρρώστου
ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τῶν κατευ-
θύνσεων τῆς συγχρόνου ψυχολογίας,

εἰς τὸ νέον ἔργον ἐρευνῶνται καὶ ἀνα-
πτύσσονται αἱ γραμμαὶ ἐπὶ τῶν
ὁποίων πρέπει νὰ κινήθῃ ἡ οἰκοδομή,
ἡ συγχρότης καὶ ἡ δλοκλήρωσις
τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου,
τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος
θέλει νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ ἀνα-
δειχθῇ. Κάθε πνευματικὸς ἀνθρωπος
θα εὔρη εἰς τὸ νέον βιβλίον τοῦ
κ. Ἀσπιώτη τὴν προβολὴν πολλῶν
ἔσωτερικῶν του προβλημάτων, ἀνη-
συχιῶν, καὶ ἀναζητήσεων διὰ τὴν
προοδευτικὴν του πορείαν εἰς τὴν
ζωὴν.

Σ. Δ. ΛΩΔΗΣ

S U M M A R Y

This is the last part (pp. 497 - 540) of Prof. *G. Konidaris*' address at the auditorium of the University of Athens «The formation of the Catholic Church during the first five centuries and the Three Hierarches».

Here is (pp. 541 - 547) another small part of the third posthumous Prof. *K. Dyonouniotis*' work «Historical data from Cyril of Patras interpretation of the S. John Revelation».

This is (pp. 548 - 583) the last part of the First Secretary of the Holy Synod of the Greek Orthodox Church Archim. *Crysostomos Themelis*' historical work «The Karystos Holy Metropolis through centuries».

Here is published (pp. 584 - 592) the second part of Dr. *Andrew Theodorou*'s work «Leontius Byzantinus' christological terminology and his teaching».

Mr. *E. Chrysanthopoulos* continues (pp. 593 - 619) to examine the slavic invasion in Greece during the Byzantine period.

This is (pp. 620 - 641) the last part of Prof. *A. Afanassieff*'s extensive review of Mr. Oscar Cullmann's book «L'Apôtre Pierre et l'Évêque de Rome».

In this issue is published (pp. 642 - 656) a rich book review by Professors: *Panayiotis Bratsiotis, Basil Stavrdis, Demetrios Pallas* and *Sophocles D. Lolis*.

S. D. L.